

ÖZET

Dolmabahçe Sarayı'nın bulunduğu alan, bundan dört yüzyıl öncesine kadar Boğaziçi'nin büyük bir koyuydu.

Osmanlı Kaptan Paşalarının gemilerini demirledikleri, geleneksel denizcilik törenlerinin yapıldığı bu koy zamanla bataklık haline gelmiş ve 17'nci yüzyıldan itibaren başlayarak doldurulmuş, padişahların dinlenme ve eğlenceleri için düzenlenen bir "hasbahçe"ye dönüştürülmüştü. Bu bahçede, çeşitli dönemlerde yapılan köşkler ve kasırlar topluluğu, uzun süre Beşiktaş Sahil Sarayı adıyla anıldı.

Beşiktaş Sahil Sarayı, Abdülmecit döneminde (1839-1861), kullanışsız olduğu gerekçesiyle ve 1843 yılından itibaren bölüm bölüm yıktırıldı. Aynı yıllarda, Dolmabahçe Sarayı'nın 15.000 m²'lik bir alanı kaplayan temelleri, meşe kazıklar ve ağaç hasırlar üstünde yükselmeye başladı.

Yapımı, çevre duvarlarıyla birlikte 1856 yılında bitirilen Dolmabahçe Sarayı 110.000 m²'yi aşan bir alan üstüne kurulmuş ve ana yapısı dışında onaltı ayrı bölümden oluşmuştur. Bunlar saray ahırlarından değirmenlere, eczanelerden mutfaklara, kuşluklara, camhane, dökümhane, tatlıhane gibi işliklere uzanan bir dizi içinde, çeşitli amaçlara ayrılmış yapılardır. Bu yapılar arasına Sultan II. Abdülhamid Döneminde (1876-1909) Saat Kulesi ve Veliahd Dairesi arka bahçesindeki Hareket Köşkleri eklenmiştir. Dönemin önde gelen Osmanlı mimarları Karabet ve Nikogos Balyan tarafından yapılan sarayın ana yapısı; Mabeyn-i Hümayûn (Selâmlık), Muayede Salonu (Tören Salonu) ve Harem-i Hümayûn adlarını taşıyan üç bölümden oluşur. Mabeyn-i Hümayûn; devletin yönetim işleri, Harem-i Hümayûn; Padişah ve ailesinin özel yaşamı, bu iki bölümün arasında yer alan Muayede Salonu'ysa; Padişah'ın devlet ileri gelenleriyle bayramlaşması ve kimi önemli devlet törenleri için ayrılmıştır.

Tüm yapı, bodrumla birlikte üç katlıdır. Biçimde, ayrıntılarda ve süslemelerde gözlenen belirgin batı etkilerine karşılık bu saray, bu etkilerin Osmanlı ustalarca yorumlanmış bir uygulamasıdır. Öte yandan, gerek kuruluş gerekse oda ve salon ilişkileri açısından geleneksel Türk evi plan tipinin çok büyük boyutlarda uygulandığı bir yapı bütünüdür. Beden duvarları taştan, iç duvarları tuğladan, döşemeleri ahşaptan yapılmıştır. Çağın teknolojisine açık olan saraya, 1910-12 yıllarındaysa elektrik ve kalorifer sistemi eklenmiştir. 45.000 m²'lik kullanılabilir döşeme alanı, 285 odası, 46 salonu, 6 hamamı ve 68 tuvaleti vardır. Döşemelerin ince işçilikli parkelerinin üstünde, önce sarayın dokümevinde, sonra da Hereke'de dokunmuş 4454 m² halı serilidir.

Padişahın devlet işlerini yürüttüğü Mabeyn; işlevi ve görkemiyle Dolmabahçe Sarayı'nın en önemli bölümüdür. Girişte karşılaşılan Medhal Salon, üst kat ile bağlantıyı sağlayan Kristal Merdiven, elçilerin ağırlandığı Süfera Salonu ve padişahın huzuruna çıktıkları Kırmızı Oda; imparatorluğun tarihsel görkemini vurgulayacak biçimde süslenmiş ve döşenmiştir. Üst katta yer alan Zülvecheyn Salonu; padişahın Mabeyn'de kendine özel olarak ayrılmış dairesine bir tür geçiş mekanı oluşturmaktadır. Bu özel dairede, padişah için mermerleri Mısır'dan getirilmiş görkemli bir hamam, çalışabileceği oda ve salonlar bulunmaktadır.

Harem ve Mabeyn bölümleri arasında yer alan Muayede Salonu; Dolmabahçe Sarayı'nın en yüksek ve en görkemli parçasıdır. 2000 m²'yi aşan alanı, 56 sütunu, yüksekliği 36 m.yi bulan kubbesi ve bu kubbeye bağlı yaklaşık 4,5 tonluk İngiliz yapımı avizesiyle bu salon, sarayın diğer bölümlerinden belirgin bir biçimde ayrılmaktadır. Salon, bodrumdaki tesislerden elde edilen sıcak havanın sütun diplerinden içeri verilmesiyle ısıtılmakta, böylelikle soğuk mevsimlere rastlayan törenler daha sıcak bir atmosferde yapılabilmekteydi. Geleneksel bayramlaşma töreni günlerinde, Topkapı Sarayı'nda bulunan altın taht bu salona getirilerek kurulur ve padişah bu tahtta devlet ileri gelenleriyle bayramlaşırdı. Galeriler ise elçilik görevlilerine, Saray Orkestrası'na, bay ve bayan konuklara ayrılmıştı.

Dolmabahçe Sarayı'nın Batı etkileri altında, Avrupa saraylarından örnek alınarak yapılmış bir saray olmasına karşılık, işlevsel kuruluşu ve iç mekan yapısında "Harem" in eskisi kadar kesin çizgilerle olmasa da ayrı bir bölüm olarak kurulmasına özen gösterilmiştir. Ancak Topkapı Sarayı'nın tersine, Harem, artık saraydan ayrı tutulmuş bir yapı ya da yapılar topluluğu değildir; aynı çatı altında, aynı yapı bütünlüğü içinde yerleştirilmiş özel bir yaşama birimidir.

Dolmabahçe Sarayı'nın yaklaşık üçte ikisini oluşturan Harem Bölümü'ne, Mabeyn ve Muayede Salonu'ndan geleneksel ayrımı vurgulayan demir ve ahşap kapılarla kesilmiş koridorlardan geçilmekte, bu bölümde Boğaziçi'nin yansımalarıyla aydınlanan salonlar, sofalar boyunca padişahların, padişah eşlerinin, çeşitli görevleri olan kadınların, şehzade ve sultanların yatak odaları, çalışma ve dinlenme odaları sıralanmaktadır. Valide Sultan Dairesi, Mavi ve Pembe Salonlar, Abdülmecid, Abdülaziz ve Reşad tarafından kullanılan odalar, Cariyerler Bölümü, Kadınefendi odaları, Büyük Atatürk'ün çalışma ve yatak odası, sayısız değerli eşya, halı, levha, vazo, avize, tablo gibi sanat yapıtları Harem'in ilginç ve etkileyici parçalarını oluşturmaktadır.

Dolmabahçe sarayı renk açısından önemli bir yapıya sahiptir. Tarihimizin en gösterişli ve en renkli sarayıdır. Dönemin zenginliğine uygun olarak inşa edilmiştir. Kullanılan renk ve desenler de bunu çok güzel yansıtmaktadır. Sıcak ve soğuk renklerin uyum içinde bir arada kullanılmıştır. Mimari bu sarayda gerek tavan bezemeleri gerek işlemler nedeni ile net olarak algılanamamaktadır.

Dolmabahçe sarayı konumu açısından doğu ışığını almaktadır. Bunun en güzel örneklerini giriş kısmında mabeyn salonunda görmekteyiz. Diğer salonlar da plansal olarak ele alındığında aldıkları ışığın özelliklerini taşımaktadırlar. Renkler dört salondada birbirine büyük oranda benzemektedirler ve çoğu yerde aynı renkler kullanılmıştır. Sadece mavi salon adıyla bağlantılı olarak mavi rengin her tonunu fazlasıyla barındırmaktadır.

ABSTRACT

Until the 17th century the area where Dolmabahçe Palace stands today was a small bay on the Bosphorus, claimed by some to be where the Argonauts anchored during their quest for the Golden Fleece, and where in 1453 Sultan Mehmed the Conqueror had his fleet hauled ashore and across the hills to be refloated in the Golden Horn.

This natural harbour provided anchorage for the Ottoman fleet and for traditional naval ceremonies. From the 17th century the bay was gradually filled in and became one of the imperial parks on the Bosphorus known as Dolmabahçe, literally meaning “filled garden”.

Beşiktaş Waterfront Palace was demolished in 1843 by Sultan Abdülmecid (1839-1861) on the grounds that it was made of wood and inconvenient, and construction of Dolmabahçe Palace commenced in its place.

Construction of the new palace and its periphery walls was completed in 1856 . Dolmabahçe Palace had a total area of over 110.000 square metres and consisted of sixteen separate sections apart from the palace proper. These included stables, a flour mill, pharmacy, kitchens, aviary, glass manufactory and foundry. Sultan Abdülhamid II (1876-1909) added a clock tower and the Veliahd Dairesi (apartments for the heir apparent), and the Hareket Köşks in the gardens behind.

The main palace was built by the leading Ottoman architects of the era, Karabet and Nikoğos Balyan, and consists of three parts: the Imperial Mabeyn (State Apartments), Muayede Salon (Ceremonial Hall) and the Imperial Harem, where the sultan and his family led their private lives. The Ceremonial Hall placed centrally between the other two sections is where the sultan received statesman and dignitaries on state occasions and religious festivals.

The palace consists of two main storeys and a basement. The conspicuous western style of decoration tends to overshadow the decidedly Ottoman interpretation evident most of all in the interpretation evident most of all in the interior plan. This follows the traditional layout and relations between private rooms and central galleries of the Turkish house, implemented here on a large scale. The outer walls are made of stone, the interior walls are made of stone, the interior walls of brick, and the floors of wood. Modern technology in the form of electricity and a central heating system was introduced in 1910-12. The palace has a total floor area of 45.000 square metres, with 285 small rooms, 46 reception rooms and galleries, 6 hamams (Turkish baths) and 68 lavatories. The finely made parquet floors are laid with 4454 square metres of carpets, the earliest made at the palace carpet weaving mill and those of later date at the mill in Hereke.

THE GARDEN

The white palace itself, rises before us, a majestic facade of balconies and columns. The visitor may freely photograph all exterior aspects of the palace. Within, porters will gladly mind one's cameras for the duration of the visit to the rooms and state chambers of the palace, as photography is not allowed inside the palace. In the foyer, tickets are presented to attendants, cameras are checked, and when a sufficient number of visitors have gathered, an authorized attendant will lead the way into the palace. The magnificence of the palace is at once apparent. Begun in 1844 and completed in 1856, the expense of the construction of Dolmabahce Palace amounted to five million Ottoman goId liras. In today's currency, this would be the equivalent to one hundred million U.S. dollars.

HALL OF ENTRY

In the first hall, hangs a magnificent Baccarat crystal chandelier. There are 36 similar ones throughout the palace: the hall fairly glitters from the reflections of this great chandelier and from the crystal light fixtures rising from floor to ceiling in the four corners of the room, an impressive floor fixture with 30 lamps, and two more crystal fixtures on bases. The two large vases on this side of the opposite door at the foot of the stairs leading to the second floor and beautiful picture vases to the right and the left and in the middle of this hall, are products of the Yildiz Porcelain Factory at Istanbul. The hall is called the “Medhal Salonu” meaning “entrance hall”. In the past, there were no tables in this Middle Hall. Now there is a balsam table with bronze carvings. It supports dark blue and gold-coloured Sevres vases bearing the initials of Abdulmecit.

As we move towards the stairs rising opposite us, we are immediately impressed by the overall magnificence of our surroundings. The staircases together with its crystal ornamented handrails, the gilt carvings, the carpets, and the chandelier hanging high above with its almost indescribable beauty, is virtually unique. It is like no ordinary staircase. A few steps above the lower floor, there is landing. The railing of this splendid stairway is made all of crystal. Two vases, on stands at the back of the folding screen at the beginning of the first section of stairs, are Japanese.

A glass folding screen, and a large upper story Maben Salonu (private apartment of the palace) are before us as we go upstairs to the entry there. The two big vases at two sides of the stairs are Sevres work. Besides these two vases, two huge elephant tusks may be seen, again in opposing positions. These are decorated with silver branches. Silver bowls and candlesticks hang upon them. They are presents of the governor of the Hedjaz when that part of Arabia was a province of the Ottoman Empire.

THE MABEVN HALL

Upon passing the folding screen and entering the salon, we enter an atmosphere of magnificence, spaciousness, richness and lavish a dornment. As in the downstairs of Medhal Salon, a great Baccarat chandelier hangs exactly in the centre of the chamber. Eyes lifted to look upon the chandelier, will be surprised and delighted by the carved and sculptured golden decoration of the ceiling. It is the work of the best Italian and French artists of its age. This centre chandelier is complimented by four corner Baccarat lighting fixtures, each possessing 30 lamps. The parts framing the four big open

fireplaces in the room's four corners, are composed of beveled crystals by the thousands. Throughout all hours of the day, the light and colour reflected by these decorations make changing patterns whenever they may strike the walls. The whole effect here, is delightfully one of crystals.

In the centre of the room the large carpet, whose dimensions are 17 by 6,5 metres, is Turkish and from the famous Hereke factory. The visitor would do well to look through the windows of two closed doors at the right hand of the entrance. Within, he will see a table with silver flowers on a fruit pot, and many comfortable chairs covered with blue damask. This is the informal dining hall. More formal dinner parties were not held here, but in other halls.

Also in this salon are two big silver braziers called “mangal” and two enormous white bear skins. These great skins are placed, symmetrically in relation to the two braziers. The skins are gifts of Russian Czar Nicholas II to the Sultan. One of them is placed in front of the entry of the hall. The other, in a corresponding place, just a little further away.